

NT-11105/Z Első énekeskönyvem

Tanmenetjavaslat

Zenei tagozat első osztály

	Dalok	Az óra anyaga	Készségfejlesztés	Zenehallgatás	Improvizáció
1.	Óvodai dalok és mondókák	Játék	Beszéd, ének		Köszönés énekelve
2.	Koszorú, koszorú, Gyertek haza ludaim	Ismerkedés egymással, játék	Mozgásos feladatok, éneklés gesztusokkal, helyes légzés		Bemutatkozás énekelve
3.	Borsót főztem, Csíp, csíp csóka, Csön, csön gyűrű, Fehér lilomszál	Lépegetés, egyenletes járás, játék	Hosszú és rövid érzékeltetése, egyenletes járás és taps		Szavak, mondatok, nevek ritmizálása
4.	Őszi énekek tetszés szerint, Érik a szőlő, A part alatt, Zsipp, zsupp	Dalok mozgással, nagy mozdulatokkal	Feszültég és szorongás oldása Dal tanulása hallás után	A tanár éneke	
5.	Ne nézz hátra, Itt a köcsög mi van benne	Ének és lépés ritmusa, mozgással	A ritmus fogalmának megismerése, azonosság és különbözőség észrevétele		Ritmus és mérő hangoztatása együtt
6.	Lóg a lába lóga, Ilyen fogó mellett	Mérőütés és dal ritmusa közötti különbség	Halk mérőütés járással, majd kézzel		
7.	Dalok ismétlése	Tá és titi előkészítése, motívum fogalom ismerete	Táblára írt tá és titi, (hosszú és rövid jelzése)	Ritmushang szerek megszólaltatása	Ritmus visszhangjáték
8.	Tekeredik a kígyó, Csiga, biga gyere ki	Tá és titi tudatosítása, elválasztó vonal	Motívum kirakása ritmuskártyával		
9.	Ha én cica volnék	Hangsúly előkészítése	Elválasztó vonalakkal jelzett ritmus írása táblán	Leopold Mozart: Gyermekszi mfónia - részlet	
10.	Húzz, húzz Katica, Rétes,	Ütemvonal tudatosítása	Mf. 3.,4. oldal		Érzésre koppantsunk

	kerekes				éneklés közben
11.	Most jöttem Bécsből	Kettes ütem	Mf. 5., 6.		
12.	Péterke, Péterke	Hangsúlyjel	Ritmusok gyakorlása		Ritmus telefon
13.	Zsipp, zsupp, Rétes, kerekes	Kettes ütem írása, kettős vonal	Mf. 5., 6.		
14.	Dalok ismétlése, Hinta, palinta	Szó – mi előkészítése, magas-mély ellentéte	Mf. 7 Dallamrajz a levegőben	Metallofon hangja vagy Prokofjev: Péter és a farkas részletei	Játék; különböző hangmagasságon beszélgetés
15.	Gyertek haza ludaim, Zsipp, zsupp	Szó – mi, kézjelről éneklés, motívumalkotás	Mf.8,9	Vivaldi: Ősz	
16.	Csiga biga, told ki szarvadat	Hangkirakó használata	Mf. 10 ritmus kirakása pálcikákkal		Dallam improvizálás megadott ritmusra
17.	Süss fel nap, Tekeredik a kígyó, Húzz húzz Katica	Szó – lá – szó dallamfordulat, lá előkészítése	Hangmagasság megfigyeltetése, dallamrajz a levegőben	Bartók: Gyermekeknek I.	
18.	Esik az eső, Kék selyem kendő	Dallamfordulatok és hangjai, lá hang és kézjele	Hangkirakó, dallamok éneklése kézjelről		
19.	Gyertek lányok ligetre	Ismétlődő motívum megfigyelése	Ritmuskártyák kirakása, ritmusvisszhang		Visszhangjáték mondókákkal
20.	Csön, csön gyűrű, Csíp, csíp csóka, Gyertek lányok ligetre	Ismétlőjel tudatosítása, szó – lá – szó – mi dallamfordulatok gyakorlása	Mf. 11,12 motívumok bújtatása adott jelre, belső hallás fejlesztése	Leopold Mozart: Gyermekszimfónia – részlet	
21.	Bújj, bújj zöld ág, Itthon vagy -e hidasmester	Azonos motívumok felfedezése ismert dalokban	Mf. 13		
22.	Szólj síp, szólj, Ég a gyertya ég	A szünet előkészítése		A furulya hangja	
23.	Dalisméltás	A szünet írása, ismétlőjel használata	Mf. 14 – 17	Bartók: Gyermekeknek I.	

24.	Járdányi: Hervad már a lombnak	Motívum alkotás, dallamrajz	Szövegértelmezés, átélés, beleézés	Vivaldi: Ősz a tanár éneke, vagy meghívott énekes	Dallamalkotás adott szövegsorokra nem csak az ismert hangokkal
25.	Ismertebb katonadal tetszés szerint, vagy Aki nem lép egyszerre	Október 23 -i emlékezés		Kodály férfikari kórusműveiből – Fölszállott a páva	
26.	Katalinka szállj el	Gyermekkari hangzás		Kodály: Katalinka	
27.	Túrót ettem, Hej tulipán, Fecskét látok	Ritmus írása hallás után, ritmusok szünettel	Dallamrajz a levegőben, játék		Dallam bújtatás, ritmus bújtatás adott jelre, belső hallás fejlesztése
28.	Egy aranyat letem	Játék, mélyen járó dallamív rajza	Dallamrajz, hallás utáni visszaéneklés ismert dalokból	Metallofon hangja, mi – ré – dó hangzása	
29.	Bújj, bújj itt egyek, Mély kútba tekintek	Mi – ré – dó előkészítése	Ritmuskirakó játék diktálás után		
30.	Libuskáim egyetek, Tüzet viszek, nem látjátok	Lefelé szaladó dallam, felfelé kanyarodó dallam, ismétlőjel gyakorlása	Záromotívumok megfigyeltetése hallás után		
31.	Erre csörög a dió... Tk.45. oldal, dalisméltés	Ritmusdiktálás hallás után	Megfigyelés és írás		Ritmusmotívumok egyidejű megszólaltatása
32.	Túrót ettem, Katalinka szállj el	Dallamrajz, tudott dalok motívumainak felismerése kézjelről	Motívumalkotás kártyákkal, pótvonal használata, felismerése képről	Kodály: Katalinka kórusmű ismételt meghallgatása	
33.	Cickom, mackom	Mélyebb hangok megfigyeltetése	körjátékok		
34.	Ignác, mit látsz, Ezüst szánkót hajt a	Szó – mi – ré – dó dallamfordulat	Motívumalkotás kézjellel		

	dér	ok kézjelről			
35.	Dalok Mikulásra	Téli dalok éneklése	Megosztott figyelem	Triangulum, vagy Mozart: Változatok egy francia gyermekdalra - részlet	Mérő és ritmusmotívumok egyszerre szólnak
36.	Sárdó gyűjjeled, dalisméltések	Dó hang megfigyelése az ismert zárómotívumokban	Többszólamúság alkotása	Furulya hangja	Kitartott záróhang és ismert vagy improvizált ének hangoztatása egyidejűleg
37.	Ismert körjátékok	Lassú – gyors	Változtatható tempó		Sárkányhajó dobosa játék (aki diktál)
38.	Hinta, palinta	Záró dó hang kézjelről	Dallamrajz, ugrás		
39.	Szólj síp, szólj, Itt a köcsög, mi van benne	Furulya tartása és ujjacska mozgatása dal éneklése közben	Helyes légzés gyakorlása	Vivaldi: Koncert furulyára	
40.	Cickom, mackom, Túrót ettem, Katalinka szállj el, Tüzet viszek, nem látjátok	Mi – ré – dó hangok tudatosítása, írása	Pótvonal írása Mf. 18, 19	Vivaldi: Tél vagy Leopold Mozart: Zenés szánkózás	
41.	Kis Karácsony, nagy Karácsony	Szó – mi – ré – dó dallamfordulatok gyakorlása	Mf. 20, 21		Kötött ritmusra dallam kitalálás
42.	Hull a pelyhes, Weöres Sándor: Száncsengő	Vers és dallamos vers		Gryllus dalok	Weöres Sándor vers énekelt megszólaltatása
43.	Éliás, Tóbiás, dalok a Mikulásról	Szó – dó ugrás	Motívumok éneklése kézjelről és kottáról		
44.	Luca, Luca kitty-kotty	Emelt beszéd – ének	Mf. 22 szó – dó gyakorlása	Kotyolás, a népszokás eredeti felvétele	Kívánságok egymásnak fennhangon
45.	Ég a gyertya, ég	Betlehemezés előkészítése	beszélgetés		
46.	Ismert	Szereplők	Játsszunk	Eredeti	

	karácsonyi énekek	kiválasztása, rövid szövegek megtanulása	betlehemest	népszokás részlete	
47.	Körjátékok, dalisméltés	Játék a kedvenceinkből		Ó, gyönyörű szép, csodálatos éj	
48.	Mese a Diótörőről	Zenehallgatás	„Hangos” képzelet	Csajkovszij: Diótörő - részletek	
49.	Eddig tanult dalok	Összefoglaló óra	Dalok kívánság szerint kalapból kihúzva		
50.	Eddig megismert dalok	Dalfelismerés kottafejekről, Ismerkedés a furulya hangszerrel	Mf. 23 A Karácsonyra kapott furulya helyes megszólaltatása, fúvása C és A hang	Zenei bejátszások felismerése	
51.	Bújj, bújj medve	Szó – lá – szó – mi – dó dallamfordulatok	Éneklés kézjelről, régebben tanult dalok felismerése hanglépcsőről	Bartók: Medvetánc	
52.	Szólj síp, szólj, dalisméltés	Visszatérés, ismétlődés	Mf. 24, helyes légzés, furulya megszólaltatása C – H – A (hosszan tartott és rövid hangok fúvása)	Csajkovszkij : Diótörő - Trepak	
53.	Sárdó gyűj el, Katalinka szállj el, Bújj bújj, itt megyek	Dó hang az ismert zárómotívumokban	Hangkirakó, mi – ré – dó fordulatok	Bartók: Cipósütés	Gyermekkar alakítás mondókákkal
54.	Elvesztettem zsebkendőmet, Hinta, palinta, Mély kútba tekinték	Gyakorlás, ismert dallamfordulatok utószolmizálása, elmélyítése	Játék	Bartók: Gyermekzenék	
55.	Teríti a lány a vásznat, Éliás, Tóbiás	Szó és dó együtt hangoztatása	Kétszólamúság formálása		
56.	Hód, hód fényes lánc	Szó – mi – dó dallamfordulatok	Dallamírás, szó – dó ugrás elhelyezése a vonalrendszeren		
57.	Gyertek lányok játszani, Guvadj, guvadj furulya	Pótvonal írása, gyakorlása	Mf. 21 – 24, a furulya helyes tartása, hosszú és rövid hangok megszólaltatása, H – A – G előkészítése	(1. 22., 36., 50. óra)	
58.	Dalisméltés	Szó – mi	Ujjváltás a furulyán	Muszorgszki	

		dallamfordulatok, lefelé szaladó dallam zárómotívumokban		j: a Tuilériák kertje az <i>Egy kiállítás képeiből</i>	
59.	Népi gyermekjátékdalok összefoglalása	Ismeret elmélyítés	Játék népi gyermekjátékdalokkal		
60.	Megy a kocsi, fut a kocsi, Jön a kocsi, most érkezünk	Zeneszerző és költő – népi gyermekjátékdal közti különbözőség	Ritmusjáték, ritmus kirakó pálcikákkal		Weöres Sándor versekre dallamformálás, sorok éneklése, improvizálás adott szövegre
61.	Eresz alól fecskefia	Daltanulás kottáról	Dallamrajzok követése kottafejekken, tankönyvben és munkafüzetben		
62.	Iglice szívem, iglice	Kottaolvasás, dallamok követése	Dallamírás, Mf. 25		
63.	Bújj, bújj medve, Méz, méz, méz	Motívum – dallamsor felismerése, félkotta előkészítése	Mf. 24 – 26	Kodály: Méz, méz, méz	
64.	Hajlik a meggyfa	Lá hang (felső lá) gyakorlása	Éneklés kézjelről H – A – G hang furulyán		Dallam kérdés – felelet improvizálás
65.	Ti csak esztek isztok	Daltanulás kottáról, félkotta olvasása, lá – szó – mi – ré – dó dallamfordulat	Mf. 25		
66.	Hová mégy te kis nyulacska, Jön a kocsi, Eresz alól	Kérdés – felelet alkotás	Kérdés – felelet a zenében, az eddig tanult visszatérő szerkezetű dalok éneklése	Kodály: Nyulacska	
67.	Zsipp, zsupp, Szólj síp, szólj	Szó – mi	Furulya tanulás és játék		
68.	Iglice szívem, iglice, Méz,	Szünet és félkotta a	Ritmuskirakó kártyákkal, Mf. 26		ritmusalkotás

	méz, méz	dalokban			
69.	Ti csak esztek isztok	Félkotta	Félkotta írása		Kötött ritmusra dallamkitalálás
70.	Kis kece lányom, Kinyílt a rózsa	Tempó érzékelés, alsó lá előkészítése	Gyors és lassú járás, Mf. 27, 28	Bartók: Körtánc	
71.	Még azt mondják	Gyors és lassú tempó	Körjátékok	Kodály: Táncnóta	
72.	Hej tulipán	Osztinató előkészítése	Taps a dalok éneklése közben		
73.	Dalisméltás	Osztinató	Ritmus motívumok megszólaltatása éneklés közben	Bartók: Hej tulipán	Dallamalkotás osztinatóval
74.	Túrót ettem	Mi – ré – dó furulyán	Furulya tanulás és játék, A – G – F hang		
75.	Fut szalad a pejkó, Táncnóta	Alsó lá hang, második pótvonal	Mf. 29	Kodály: Táncnóta	Négy soros dallamalkotás alsó lá befejezéssel
76.	Gyermekdalok alsó lá -val	Ismert dalok elmélyítése, utószolmizálás	A furulyán eddig tanult hangok megszólaltatása		
77.	A juhásznak jól van dolga	Ismert dalok osztinatóval, alsó szó előkészítése	Hangsúlyos és hangsúlytalan, rövid és hosszú, gyors és lassú tempó, nyolcad és negyed ritmus gyakorlása	Kodály: A juhász	
78.	Megismerni a kanászt, Kinyílt a rózsa	Alsó szó előkészítése, kérdés – felelet a dallamban	Éneklés kézjelről, hanglépcsőről		Kérdés – felelet improvizálás adott ritmusképletre, kötött ritmusra dallamkitalálás
79.	Dalok alsó lá -val, alsó szó - val	Alsó lá felismerése ismert dalokban	Ismert dalok felismerése kottáról, utószolmizáció		
80.	Elment a madárka	Kötött és szabad ritmusú énekek, mi – ré – dó – lá – szó dallamfordulat és hangsor	Rubato éneklésmód	Történelmi énekeink lanttal (Tinódi Lantos Sebestyén)	Dallam kérdés – felelet játék

81.	Esik eső karikára	Ritmus részletek leírása	Ritmus felismerés hallás után		
82.	Déva vára	Elbeszélő előadásmód, szabad ritmus	Elbeszélve, korona a hang fölött és jelölése	Bartók: Este a székelyeknél	„Mesélj valamit énekelve” pár hang megadásával
83.	Megismerni a kanászt, Kinyílt a rózsa	Dallam éneklése kottáról, alsó szó tudatosítása	Éneklés kézjelről, kanásztánc ritmusa	Bartók: Magyar képek	
84.	Dalisméltó óra	Tavaszi dalcsozor és/vagy foglalkozásokat magába foglaló dalok összeállítása	Mf. 30, második pótvonallal írás	Bartók: Gyermekénekek II. 40	Kanásztánc ritmus különböző hangszínekkel, hangszerrel
85.	Brum-brum Brunó, Sardó, gyűjtsd el	Dó – szó ugrás	Ritmusírás, kanásztánc ritmus felismerése és írása		
86.	Kodály és bárdos dallamai kottaképről	Népi gyermekjátékok és költő által írt dalok	Mondókák és versek felelevenítése	Kodály: Karádi nóták, férfikar	
87.	Nád alól és köd alól, Csizmám kopogó	Halkan, hangosan, középéperősen	Különböző előadásmódok gyakorlása		Ugyanaz a dal különböző előadásmóddal – játék
88.	Medvés dalok, mondókák	Tempó	Gyors – lassú tempó gyakorlása ismert dalokkal, lépegetve		
89.	Játék és ének a szabadban	A gyerekek ötletei alapján			
90.	Táncdalok kapcsolatos dalaink ismétlése	Az eddig megtanult ábécés hangok gyakorlása	Ismert dalok furulyán	Kis koncert összeállítása, ügyesebben furulyázók előadása	
91.	Árkot ugrott a szúnyog	Alsó szó – lá – dó – lá – szó dallamfordulatok, motívumok írása hallás után	Mf. 31		
92.	Anyám, édesanyám	Dó – szó ugrás írása	Éneklés kézjelről		Dallamosztinatóval kísért éneklés, stafétában

93.	Orgona ága	Dalcsokor összeállítása virágokkal, furulyán tudott dalok összeállítása	Szó – lá – szó – mi – dó dallamfordulat gyakorlása		
94.	Hol jártál báránycám, Cickom, cickom, Szélről lejeljete	Felső dó előkészítése	Kánon éneklés		
95.	Ásom-vályom az udvarnak	Felső dó előkészítése	Szó – mi – dó dallamfordulat gyakorlása		
96.	Egyszer egy időben	Felső dó és szó ugrás	Felső dó éneklése kézjelről és írása, Mf. 32		
97.	Gyertek lányok ligetre	Lá – mi – szó dallamfordult gyakorlása, az ismétlés	Dalfölismerés kottaképről		
98.	Dalisméltás felső dó -val	Felső dó és dó – lá – szó – mi – dó, felső dó – szó – mi – ré – dó dallamfordulatok	Éneklés kézjelről		Éneklés tartott hangok mellett
99.	Év elején tanult dalok ismétlése, A part alatt	Dallamfordulatok felismerése hallás után, és utószolmizálás, dó – lá ugrás	Hangkirakó, játékos utánpótlás mozdulatokkal	Bartók: Cipósütés	
100	Népek gyermekdalai	Lengyel, osztrák, bolgár, orosz, román, szlovák és francia énekek	kottaolvasás		
101	Népek gyermekdalai	Lengyel, osztrák, bolgár, orosz, román, szlovák és francia énekek	Ritmusírás diktálás után		
102	János bácsi, Pál, Kta, Péter	Kánonok éneklése	Hallás fejlesztés két szólamban, többszólamúság tartott hangokkal vagy kánonnal	Purcell: Tündérkirálynő – Visszhang	Kánon – taps
103	Évszakok, ünnepek	Ritmus-kánon	Ritmus kártyák használata		

	dalai, Sándor napján, Hervad már a lombnak – Járdányi Pál				
104	Hol jártál, báránkám, Szélről lejeljetelek	Felső dó gyakorlása, C – G – és F - dóban	Felső dó írása, éneklés hanglépcsőről		Dallamalkotás kitarított hang mellett, kétszólamúság
105	Dalcsokor állat szereplőkkel	Ismert dallamfordulatok és hangsorok gyakorlása	Dalrészletek furulyán	Dalcsokor furulyán	
106	Megismerni a kanászt	Táncdallamok ismétlése	Furulya játék		
107	Hervad már a lombnak – Járdányi Pál	Mi – ré – dó – lá – szó hangsorú énekek	Furulya játék		
108	Weöres Sándor és Gazdag Erzsike verseire írott énekek	Évszakok és ünnepek dalai kottáról	Folyamatos kottaolvasás gyakorlása		Ritmus hangszerekkel való „versmondás” - verselés belső hallásra
109	Dalisméltás	Motívumok, motívumpárok írása hallás után	Az eddig megismert ritmusok írása		
110	Dalisméltás	Összefoglaló jellegű óra	Játék a ritmus kártyákkal, hanglépcsőről történő éneklés, hangkirakó játék	Furulyás dalcsokor	
111	Énekek több szólamban, kánonok	Kedvenc dalaink ismétlése	Játék		

A tanmenetjavaslat a 4+1-es óraszámhoz igazodik. A fennmaradó órákat életkori sajátosságok megfelelő hangversenylátogatásra, az énekórákhoz kapcsolódó múzeumlátogatásra, a kórusmunka előkészítésére, ünnepekre való készülésre, mozgásos játékok szervezésére, más művészeti ágak bevonására pl tánc tanulása, képzőművészet stb., közös órákra, vagy helyi eseményekre, melyek az ének-zene órához kapcsolódnak való készülésre lehet felhasználni.

A tanmenetjavaslat egy terv, melyet a pedagógus kiegészíthet, saját munkájához igazíthat. A fontos, hogy minden órán legyen daltanulás, mozgás, játék és zenehallgatás.

Jó munkát kívánunk a Kollégáknak!

Rápli Györgyi:

Emelt szintű ének-zene oktatás – helyi tanterv készítés, tervezés

1. - 4. évfolyam

Jelen írás segítséget kíván adni a helyi tanterv kidolgozásához, a tanári munka átgondolásához, tervezéséhez az emelt órászámú ének- zenei képzésben.

Az emelt szintű ének-zenei nevelés szervesen illeszkedik az általános tantervvel működő iskolák számára megfogalmazott tantervhez, de annak fejlesztési követelményrendszerét magasabb szintre emeli, és a képzési célokban máshová helyezi a hangsúlyt. Ennek értelmében az alapvető különbözőség az attól eltérő célok rendszerében, valamint a hozzá kapcsolódó ismeret- és fejlesztési követelményrendszerben található. Például mindkét tanterv esetében a zenei olvasás-írás csak eszközként szolgál a művészeti ág értőbb ismeretéhez, ám míg az általános tanterv a felismerő kottaolvasási képesség fejlesztését írja elő, addig a speciális tantervű képzésben a zenei olvasás-írás tudatos alkalmazása, a jelről való reprodukálás az egyéni képesség szintjére kell hogy fejlődjen az iskolafokozat záró szakaszáig.

Az emelt órászám lehetővé teszi a tanítási anyag elmélyítését, az ismeretek és készségek sokoldalú gyakorlását és bővítését.

Az emelt órászámú képzést is Kodály Zoltán zenepedagógiai és népzenei eszméi hatják át. Fő jellemzői az énekközpontúság; a magyar népzene hangsúlyos jelenléte; a zenei anyanyelvből kiindulva a magyar és a más népek zenéjén keresztül kibomló értékes műzenék megismerése; a zenei olvasás-írás készségének kiművelése, melynek eszköze a relatív szolmizáció; az intenzív zenei hallásfejlesztés; a közösségi muzsikálás legközvetlenebb formájaként a kóruséneklés. Mindezen speciális tartalmak megvalósításához megfelelő mennyiségű időkeret szükséges. A kerettantervi rendelet szerint: „A heti öt- (évi 180) órás időkerettel rendelkező ének-zene tantárgy órászámába, a jogszabályban foglaltaknak megfelelően, az énekkari vagy a kórusfoglalkozás összesen heti egy óra erejéig beszámítható. Ennek megfelelően a kerettanterv valamennyi évfolyamon heti négy (évi 144) órás időkerettel lett beállítva, melyből az előírt tartalmak a tantárgyak számára rendelkezésre álló időkeret kilencven százalékát fedik le. Mindez évi 14 óra szabad időkeretet biztosít a tantárgy órászámán belül a pedagógusnak, melyet a helyi igényeknek megfelelően, a kerettanterven kívüli tantárgyi tartalommal tölthet meg.”

Célok és feladatok

A zene az emberi létezés öröme, s az élet megismerését szolgálja. A kora gyermekkorban megismert művészi alkotások, értékek emberformáló élményekhez juttatják az aktív cselekvési folyamatban részt vevő gyermeket. Az emelt szintű ének-zene oktatásban az első iskolafokozat kiemelt célja az örömszerzés, a gazdag érzelmi hatások kibontása az aktív közösségi muzsikálás, az éneklés által. A szakosított tantervi képzésben lehetőség nyílik az éneklési készség fokozatos fejlesztésére, életkori szakaszoknak megfelelő kiművelésére. A helyes légzéstechnika, tartás, artikuláció kialakítása után kezdődhet el az igényes hangképző munka. A kezdeti könnyű egy- és többszólamúság előadásával a kollektív zenélés élményét, a karénekes munkát alapozzuk. A zenei olvasás-írás készségének kialakítása eszközként szolgál a későbbi tudatos zenei tevékenységekhez. A kezdő szakaszban a megfelelő hallási képzetek kialakítása után kezdődhet csak el a szisztematikusan felépített, játékosan tervezett tudatos zenei olvasás-írás tanítása. Az értő, érző zenehallgatást segíti a zene jelrendszereinek ismerete és tudatos használata, a zenei ismeretek bőséges és alapos elsajátítása, változatos alkalmazása. Mindehhez szükséges a zenei emlékezet, a megfigyelőképesség, a zenei hallás kiművelése. Az emelt óraszámú képzésben fontos a zenehallgatás gyakorisága, az időtartamok fokozatos növelése, a megfigyelési szempontok zenei hallást segítő szakszerű alkalmazásai. Ebben az életszakaszban elengedhetetlen a játékoság, melyet a zenei rögtönzés tervezett formái egészítenek ki. A korai szakasz feladata, hogy fejlessze a gyerekek zenei észlelését, érzékelését, emlékezetét, fantáziáját, gondolkodásmódját; a tanult zeneműveken keresztül megismertesse a nemzeti és etnikai kisebbségek dalait és a világörökség részét képező európai és egyetemes emberi műveltséget; megalapozza a társművészeti kapcsolódásra történő nyitottságot.

Fejlesztési követelmények

Az emelt szintű tantárgyi képzés nem elsődlegesen mennyiségi mutatókban, mint inkább a minőségi munkában jelent többletet az általános tanterv szerint foglalkoztatottakhoz képest. A pedagógusoknak éberem kell figyelniük a tehetségeket, képesnek kell lenniük az általános és a speciális képességekkel rendelkezők differenciált foglalkoztatására. Ez a felismerés különösen fontos a kisgyermekkorban, hiszen ekkor készíthetjük elő a gyermekeket a teljesítmény-centrikusabb és legfőképpen minőségi, művészi foglalkoztatásra.

1. Zenei reprodukció

1.1 Éneklés

Az egységes hangszín csoportos kialakítása mellett jelentős az egyéni fejlesztő munka.

Elvárható tevékenységformák:

- kifejező, önálló éneklés;
- az eltérő karakterek önálló megformálása;
- a dalok egymásba fűzése belső hangadás nélkül (pl. népdalcsokok összeállítása);
- ékesített népdalok egységes, csoportos éneklése;
- 2-3 szólamú kórusmű tanári irányítás nélküli megszólaltatása;
- tanult dalok felismerése szöveg nélküli feldolgozásokban;
- tanult dalok ritmus- és dallamotívumról való azonosítása;
- a tempó- és dinamikai különbségek hallás utáni felismerése és reprodukálása;
- népdalok rendszerezése a tanult szempontok alapján;

- valamely népszokás osztály szintű előadása.

1.2 Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység

Alapvető cél a kreatív képesség megőrzése, növelése a tanult zenei ismeretek alkotó, önálló felhasználásának lehetőségével az alábbi tevékenységformák segítségével:

- hiányos ritmus-, dallammotívum kiegészítése önálló elképzelés szerint;
- variációrögtönzés adott ritmus-, vagy dallammotívumra;
- ritmus- és dallamkíséretök rögtönzése;
- ritmuskánonok rögtönzése;
- átmenet kialakítása a kötött és a szabad rögtönzés között;
- transzformálás (adott dallam hangzásbeli karakterének megváltoztatása: pl. dúr dallam eolban vagy frígben történő szolmizálása stb.);
- rögtönzés tanult népzenei – műzenei formákra;
- tanult népdal ékesítése;
- adott szöveg recitált éneklése (gregorián éneklés előkészítése, lásd 5. osztály), illetve szabad dallam-improvizációja.

1.3 Zenei írás-olvasás, zeneelméleti ismeretek

A megfelelő hallási képzetek kialakítása után jelentős készségfejlesztő területe az emelt óraszámú képzésnek.

Speciális tevékenységformái:

- tanult ritmuselemekkel ismeretlen dalritmus folyamatos olvasása;
- a zenei emlékezet fejlesztése;
- tanult dalritmus lejegyzése emlékezetből;
- memorizált dallam- vagy ritmussor lejegyzése tanári irányítás nélkül;
- dal és ritmus összekapcsolása;
- ismert dallamok összekapcsolása ritmikai kíséréttel (pl. osztinató-fajták, ellenritmusok, többszólamú ritmuskíséret);
- tanult dallamok utószolmizálása emlékezetből és éneklése abszolút nevekkal kottából;
- tanult hangközök tiszta intonálása szolmizált és abszolút nevekkal is;
- tanult hangnemek hallási felismerése, tiszta intonálása (pentatontól a hétfokúságig);
- könnyű olvasógyakorlatok lapról éneklése a tanult hangnemekben.

2. Zenei befogadás

2.1. A befogadói kompetenciák fejlesztése

Alapfeltétele a koncentráció képesség fejlettsége, fejlesztése. Az énekes, mozgásos zenei tevékenységek a leginkább alkalmasak az elmélyült figyelem kialakítására. A zenei tartalmakon, „üzeneteken” keresztül élményszerzés és megértés segíti a befogadói attitűd kialakulását. A zeneértéshez szükséges az adott műre vonatkozó és életkornak megfelelő zenetörténeti, zeneirodalmi ismeretek megszerzése. A zeneelméleti ismeretek ezekben az évfolyamokban csak annyiban játszanak fontos szerepet, amennyiben azok a megértést, az átélést, az értő zenehallgatást és reprodukálást segítik.

2.2. Zenehallgatás

A zenehallgatási anyag ezen az iskolafokozaton a zenei stílusok és műfajok teljes spektrumából kerül ki. „Az iskolai zenehallgatás mellett keresni kell a lehetőséget az élő zenehallgatásra, a rendszeres hangverseny-látogatásra, és ösztönözni kell a tanulókat énekkar(ok)ban és más önszerveződő zenei együttesekben való részvételre, zenei információk gyűjtésére. Fontos, hogy a hangverseny-látogatás legyen előkészített, és kövesse azt az élmények feldolgozása. Az ilyenformán átélt élmények maradandóak és életre szólóak. A legkiválóbb

lehetőség az, ha az iskolai kórusal vagy osztállyal hangversenyeken szerepelnek a tanulók. Így a zenélés felemelő érzésén túl, tapasztalatokat szerezhhetnek a hangverseny rendezéséről, lebonyolításáról is.”

Elvárható tevékenységformák:

- autentikus magyar és nemzetiségi népzenei anyag előadásmódjainak megfigyelése;
- a hangsínhallás fejlesztése mellett az ismert dalanyag-feldolgozások, az eredeti magyar és nemzetiségi népzenei anyag hangszerelésének hallási megfigyelése (pl. Kodály, Bárdos kórusművei kicsinyeknek, Szőnyi: Biciniumok stb.);
- tanult népzenei, műzenei szemelvények többféle feldolgozásának elemzése formai, dinamikai, tempó, karakter, hangszerelési szempontból;
- ismert zenei anyag variánsokkal történő összehasonlítása;
- a népi zenekari és a klasszikus zenekari hangzás összevetése;
- karművek és hangszeres művek „vezérszólamainak” hallási követése.

Tanulói tevékenységek

Az iskola pedagógiai felelőssége, hogy elősegítse a tanulók tanulását. A kezdő szakaszban alkalmazott változatos ismeretátadási technikák előkészítik az önálló tanulást.

A tananyag tervezésében, és a hozzákapcsolódó tevékenységek szervezésében elsődlegesek azok, amelyek a diák sokoldalú személyiségfejlesztését segítik kibontakoztatni. A tananyag és a hozzárendelt tevékenység szerves egységet képez. Ezek a tevékenységek segítik kibontani az egyéni képességeket és az ismeretek elsajátítását. Mindezek alapozása kisiskolás korban kezdődik.

A képesség- és készségfejlesztés az emelt óraszámú képzés esetében hatékony munkamódszereket kíván az egész osztálytól, a csoportoktól, az egyénektől. Elkerülhetetlen a differenciált foglalkoztatás bevezetése kisiskolás korban, a feladattípusok egyénre szabott meghatározása, és azok igényes (változatos) számonkérése.

A *frontális munkamódszert* leginkább az osztályszintű énekeltetés esetében alkalmazzuk. E munkaforma legfőbb színtere a karénekes foglalkozás. Ilyenkor a tanári irányítás dominál, és a tanulók tanulási tevékenysége egyidőben, egységesen, differenciálás nélkül zajlik. A tanulói munka intenzitása viszont eltérő lehet, így ebben a közösségi tevékenységben nehezen kontrollálható az egyén teljesítménye. Mindez kihat az egész minőségre is.

A *kiscsoportos tevékenységek* egyik lehetősége az énekórákon valamely zenehallgatási anyag feldolgozása irányított kérdésekkel, megfigyelési szempontokkal, amelyekre a válaszadást a tanár csoportmunkában várja el. Vagy: énekeltetés csoportbontásban akár egy népdal, műdal sorainak bontásával, versszakainak „szétosztásával”, de idesorolható a kamaraéneklés is, az osztályban kialakított páros énektől a csoportos muzsikálásig.

Egyéni munkaformára, önálló feladatmegoldásokra számos alkalom kínálkozik tanóráinkon. Leggyakrabban a számonkérés esetében, a tudásszint mérésekor alkalmazzuk. Ha az egyéni képességfejlesztést tűzzük ki célul, akkor nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az egyénre szabott feladatadást megelőzően magunkban fel kell hogy mérjük a gyerek tudásszintjét. Döntő a tanári motiváció, hogy a tanuló kitartóan végezze „testre szabott” tevékenységét.

A zenei készségek fejlesztése során a gyerekek zenei ismeretekhez jutnak, melyeket a későbbi felhasználás során tudatosan alkalmaznak. A zenei automatizmusok kialakulása hosszas, logikusan és tudatosan felépített fejlesztési folyamat eredménye. Ne feledjük az új ismeretek közlése, tudatosítása során az intenzív gyakorlási szakaszok beépítését sem! A rendszeresen, fokozatosan és változatosan felépített ritmikai-, dallami-, harmóniai-, formatani és egyéb zenei paramétereket megismertető készségfejlesztő gyakorlatok mindig a zene „megtapasztalásának” szolgálatában álljanak, alapot adva a zenei olvasás-írás, az értő zenei hallás, a kifejező éneklés kialakulásának.

A zenei képességfejlesztés zenei élményekből induljon ki, s az elvonatkoztatott ritmikai, dallami ismeretek készséggé fejlesztése által teljessédjön ki!

A készség-, illetve képességfejlesztés kiemelt területei

Éneklés csoportosan és egyénileg kézzel, betűjel és hangjegyről; zenei olvasás-írás önálló, tanári irányítás nélküli *lejegyzés* formájában, a *zenediktálás* alkalmazása, *lapról olvasás* önálló készsége; *differenciált hallásképzés*; tempó, dinamika, karakterkülönbségek, előadásmódok, hangkészletek, hangközök, népzenei-műzenei formák; a rögtönzésben való jártasság: *kötött és szabad improvizációk*, a zenei alkotótevékenység és a zenehallgatás képességének kialakítása.

Fontos szabály: az ismeretelvonás ne „élő” zenei anyagon, hanem a pedagógiai céllal született olvasógyakorlatok, zenei szemelvények segítségével történjen!

Témakörök, tartalmak

Tankönyveink változatos és gazdag ismereteket kínálnak. Tartalmukban az életkori sajátosságoknak megfelelő, értékes műveltség-tartalmakat hordozó zenei anyagokat közölnek, melyek szaktudományi szempontból megfelelőek, segítik a tanulók szaktárgyi fejlődését, érvényesül bennük a fokozatosság elve és felkelti a diákok érdeklődését. A tankönyvkinálat talán legszembetűnőbb eltérései az ismeretanyag feldolgozásának módjában, „tálalásában” rejlik.

A tanév eleji tervezéskor (helyi tanterv, munkaterv) – ismerve osztályközösségünk képességét, motiválhatóságát – bátran válogassunk a kínált anyagból, természetesen az évfolyami fejlesztési útvonal, követelményrendszer ismeretével, majd annak kijelölésével.

Az ismeretanyag alapja a magyar népzene (magyar népi mondókák, gyermekdalok, szokásdallamok, ünnepkörök dalai, népdalok) és a nevelési és fejlődési szempontoknak megfelelő műzenei szemelvények. Külön hangsúlyt kapnak a nemzeti és etnikai kisebbségek zenei alkotásai, a világ zenei örökségeként a rokon és más népek, kontinensek dalai, zenéi.

Kapjanak helyet a témakörök között a népzenei stílusok bemutatásán kívül a korosztálynak megfelelő, a tantervi követelmények elsajátítását lehetővé tevő egyéb értékes műzenei stílusok és műfajok akkor is, ha a stílusjegyek és műfajok tudatos tanulása a záró iskolafokozat feladata.

Érvényesítsük a fokozatosság elvét! A helyi tanterv súlypontját a tananyag mennyiségi növelése helyett a követelményekre kell áthelyezni. Olyan értékek képezzék a rendezési, válogatási elvet, melyek segítik a humán értékek erősítését. Fontos, hogy a meghatározott témakörök egymás mellett és egymásra épülve is megnyilvánuljanak (horizontálisan például olyan zenei anyagok, olvasógyakorlatok alkalmazása, melyek egyazon új ritmikai elem elsajátítását segítik; vertikálisan például ugyanezen dallamanyagok énekléstechnikai, történeti, stílári vagy szerkezeti elemeit tekintve fokozatosan nehezedők).

A tartalmak kiválasztásakor ne feledkezzünk el a társművészeti, valamint a keresztantervi kapcsolódások lehetőségéről sem!

Társművészeti kapcsolódások:

- népművészet, népi kultúra, tárgyi kultúra megismertetése a jeles napi szokások tanulásakor,
- hazai és nemzeti népzenei dalanyaghoz illeszkedő táncrend, mozgáselemek kipróbálása, dokumentációs formában (mozgóképes bejátszás) történő bemutatása,
- bábművészet alkalmazása szemléltetéshez,
- a képző- és az iparművészet remekei illusztráláshoz stb.

Keresztantervi vonatkozások:

- hon- és népismeret a magyar és más népek zenéjéhez kapcsoltan,
- könyvtárhasználat az ismeretek feldolgozásához, kiegészítésekhez,

- irodalmi vonatkozású kapcsolódások, anyanyelvünk ápolása érdekében helyes artikuláció, tájjellegű szavak értelmezése, népköltések szerepe,
- idegen szavak értelmezése,
- népzenei gyűjtőhelyek elhelyezése a térképhasználat segítségével,
- társadalmi, történelmi háttér, korrajz a tanulói életkornak megfelelő szintű magyarázattal stb.

Emelt óraszámú ének-zene a helyi tantervben

A *tantárgyi óraszám emelésére* készségtárgyak esetében a kerettantervi rendelet oly mértékben ad lehetőséget, hogy a választható órák terhére lehetővé teszi a bővítést. Ennek értelmében az 1–4. évfolyamig ezen időkeretet az iskolákban oktatott készségtárgyakra kell fordítani. Ez a választható időkeret szolgál a kerettantervben nem szereplő speciális képességfejlesztésre, készségtárgyagnál az emelt szintű képzés megvalósítására.

(Nkt.4.§) 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet 7. § (3))

A NAT 2012-höz igazodó tartalmakat, a belépő és a továbbhaladáshoz szükséges követelményeket (kerettanterv: „a fejlesztés várt eredményei”) az iskolai helyi tanterveiben felül kellett vizsgálni. A tervezési munkában döntő szempont a *tananyagtartalmak súlypontozása*, belső logikájának, arányainak átgondolása. Élesen el kell különíteni azokat az anyagrészeket, melyek a mindennapos munkának alapjául szolgálnak. Fontos válogatási szempont, hogy művelődési szempontból reprezentáns anyag kerüljön a tanítás középpontjába, a választott tartalom nyújtson alkalmas alapot a zenei ismeretek elsajátítására, ám mindez úgy történhessen, hogy az „élő” zenei anyag ne essen áldozatul tanításunknak, analízáló munkánknak.

Természetesen *differenciálni kell a fejlesztésre váró követelményekben is*. Ez jelenti a tartalmak tematikus elrendezését, de a továbbhaladáshoz szükséges feltételeken túli meghatározásokat is. Szükséges az *átadási stratégiák, munkaformák* újragondolása is. A megnövekedett időkeret egyúttal azt is jelenti, hogy az órán erősödik a tanári motiváló és tutori szerep, és mind nagyobb az önálló ismeretszerzése is.

A *zenehallgatás* szervezésének ajánlott módszere az éneklési tevékenységekhez való szoros, közvetlen kapcsolat tervezése, beállítása.

Az *improvizáció* kibontása kapjon korábbi tervezéseinkhez mérten is nagyobb hangsúlyt. Kezdetben inkább egy-egy témaszakasz lezárásakor, összegzéshez, az ismeretek megerősítéséhez „használjuk”, de semmiféleképpen ne fosszuk meg a gyerekeket alkotó fantáziájuk mozgósításától. Ha énekes improvizációról beszélünk, soha ne feledkezzünk el a ritmikai, dallami és szerkezeti elemek felhasználása mellett a mozgásrögtönzésről sem!

Mindezekben útmutatásul továbbra is az alapkoncepciót megvalósító úgy nevezett Kodály-Ádám tankönyvek, valamint az emelt óraszámú ének-zenei képzés számára íródott taneszközök szolgálhatnak.

Alapvető keresztantervi vonatkozások, kapcsolódások

A zene alkotóelemei számos műveltségterülettel való találkozási pontot tesznek lehetővé. A ritmus, a szín, az erő, az idő stb. problémaköre kapcsolódási lehetőséget teremt egyéb tudományokkal. Mégis a legközvetlenebb találkozások az azonos műveltségterületek között képzelhetőek el. Iskolai keretek közt ezek összehangolt szervezése kínálja a könnyebb kiindulási pontot.

Tartalmait, műfaji sokszínűségét, fejlesztési struktúráját tekintve közvetlenül az *irodalom* kínálja a legtermészetesebb érintkezési pontokat. Az *anyanyelvi fejlesztés* az ének-zene vonatkozásában pl. így hat: helyes artikuláció, érthető szövegmondás-értelmezés, szómagyarázat (régies, népies, tájjellegű és idegen szavak), a tartalmak kifejtése, megértése, a mondókák-versek ritmikus lüktetése

stb.

A *könyvtárhasználat* a pedagógus oldaláról nézve segíti a változatos ismeretátadást, megkönnyíti a gyerekek önálló tanulását. A könyvtárhasználat ebben az életszakaszban tanári irányítással történjen. Például szempontsort ad a kereséshez vagy/és kijelöli a forrásmunkákat: hangszertörténeti kiadványok; enciklopédiák; gyermekversek; mondák, jeles napi szokásgyűjtemények, rokon népek, nemzetiségek földrajza, népszokása, történelme; néprajzi írások; népművészeti kiadványok; fotóalbumok, táncok története, eredete; képzőművészeti, film-, építészeti, művészettörténeti kapcsolódások keresése stb.. Tanári szemléltetés lehet: albumok, kiadványok, diatár, filmek, hangverseny, múzeum, tájház látogatás stb..

A művészeti tárgyakhoz kiegészítő tudományként kapcsolható a *történelem*, melyet főként a társadalmi, történelmi háttér, a korrajz felvázolásához hívhatunk segítségül, általa megismerhetik a magyar- és egyetemes történelem eseményeit, kiemelkedő személyiségeit.

A *technika tantárgy, környezetismeret*, később a *hon- és népismeret* a népi kismesterségek, a néprajz vonatkozásában mutat azonosságokat. Szorosan kapcsolódik, hiszen a zeneműveken keresztül is fény derül más népek érzelem- és gondolatvilágára, szokás- és tárgykultúrájára, hagyományaira.

Kóruséneklés

Az emelt szintű ének-zenei nevelés a karénekes munkában teljesebben csak ki. A karének egyént és közösséget formáló ereje olyan magas fokú kulturális igényességhez vezet, melynek társadalmi hasznossága vitathatatlan. A *heti két pluszfoglalkozás tervezésével* lehetőség nyílik az iskola, a szűkebb és tágabb környezet művészeti életébe történő bekapcsolódásra, a zenei kultúra ápolásának őrzésére, a hagyományteremtésre.

Célja az, hogy az együttes élmények által a karénekes gyermek igényévé válják a hangverseny és az operalátogatás, s nem utolsó sorban az amatőr muzsikálás.

A kezdő szakasz énekkari munkájának feladata:

- hangképzés, tiszta intonáció, érthető szövegmondás, helyes karakterekben történő formálás, megfelelő dinamikai színskála kiművelése;
- az egységes hangszín kidolgozása (népdalcsokrok, egyszerű kánonok, könnyű két- és háromszólamúság);
- a többszólamú hallásfejlesztés alapozása;

Mindezek feltétele:

- rendszeresség, fokozatosság és következetesség a karénekes munkában;
- az életkorhoz, a hang adottságokhoz, az alkalomhoz igazodó igényes repertoárválasztás;
- a válogatás alapja a magyar kórusirodalom, de cél a különféle korstílusok megismertetése is;
- célként kitűzött, teljesíthető fellépések tervezése.

Az *alapfokú művészetoktatási intézményekkel való kapcsolattartás* elengedhetetlenül szükséges a „tagozatos” munkában. A művészetiskola/zeneiskola és az általános iskola tevékenységeikben szervesen *építkezik egymásra*. A szolfézsórák énekórától eltérő cél- és feladatrendszere a zeneértést, a zenei olvasás-írást, a hallásképzést erősíti, a nép- és műzenei stúdiumokat gazdagítja. A hangszertanulás szinte kiegészítő képzése az emelt szintű oktatásnak, azt megerősíti, „felemeli”. Éppen ezért se feledjük tanóráinkon, iskolai rendezvényeinken bemutatni hangszeres diákjaink képességeit, vagy netán bevonni őket a karművek kíséretéhez.

Szemponatok a tanulók teljesítményének az értékeléséhez

Az értékelés nem más, mint visszacsatolás, a tanulói teljesítmények minősítése. Értékelni az egyes tanulót, de a kisebb és osztályszintű közösséget is kell. Az értékelésbe vonjuk be a tanulókat, tegyük nyílttá szempontsorainkat, elvárásainkat. Kisgyermekkorban egy-egy szóbeli dicséret sokszor többet és, motiválóbb erejű, mint egy naplóba „némán” bejegyzett ötös érdemjegy.

A tanulás-szervezés szorosan összefügg a tudatosan megtervezett, átgondolt értékelési tevékenységekkel. Fontos szempont, hogy az értékelés ne jelentsen szelektálást, beskatulyázást. Lehessen abból kimozdulni, fejlődni.

Az emelt óraszámú képzésben – hasonlóan az általános tantervű oktatáshoz – a tevékenységek zöme csoportosan történik, így a kezdeti időszakban az értékelés is ehhez igazodik. Ám a speciális tantervű iskolákban a csoporton belüli differenciálással és értékeléssel aktívabban élhetünk, majd a készségek fokozatos fejlődésével már az egyéni munkatevékenység is adekvátan értékelhető.

Az értékelésnek több típus, fázisa, mozzanata létezik:

1. A *diagnosztikus értékelés* (bemeneti, helyzetértékelő, viszonyító (diagnózis), döntés-előkészítő, feltáró, fejlesztő) funkciója nem más, mint hogy információkat szerezzünk adott kisdiák képességeiről, tantárgyi motiváltságáról, netán előzetes tudásáról. Mindez ahhoz szükséges, hogy képet alkothassunk a fejlesztésre váró területekről, az esetleges hiánypótlásról, a korrekciókról. Nagyon fontos alkalmazni tanévkezdéskor, de igen hasznos a folyamatok közben is használni pl. új témakör megjeleneése előtt.
2. A *formatív értékelés* az adott tanulási/tanítási folyamat közbeni folyamatos tanári/tanulói (ön)értékelés, mely formáló, fejlesztő, segítő. Szerepe a pedagógus felé nem más, mint a munkájáról történő visszajelzés, a diák felé pedig a további fejlesztés, motiválás. Viszonyítást ad a gyereknek/gyerekről önmagához, és az előzetesen feltérképezett képességeihez. A meglévő tanár-diák teljesítményt rögzíti (*értéket és nem hibát keres*), de feltárja a tanulási nehézségeket, hiányokat, és segít meghatározni javításukat, pótlásukat. *Legyen tét nélküli, ne osztályozzuk, hiszen állapotot rögzít!*
3. *Szummatív*, kimeneti, összegző, minősítő, lezáró értékelés, osztályzás. Szerepe nem más, mint hogy minősítést adjon a tanulási egységek végén: tematikus zárás, félév, tanév, vizsga, iskola befejezése. Fontos, hogy legyen korrekt, megbízható, kiszámítható és objektív. Ezt segíti elő, ha a diákoknak előzetesen elmondjuk értékelési szempontsorunkat.

A gyakorlatban a formatív és a szummatív értékelés egyensúlya érvényesül.